

Krystyna Żołądkiewicz

Uniwersytet Gdański

AANZFTA – STREFA WOLNEGO HANDLU MIĘDZY ASEAN, AUSTRALIĄ I NOWĄ ZELANDIĄ

1. Geneza i cele AANZFTA

Od wielu lat międzynarodowe stosunki gospodarcze zdominowane są przez procesy międzynarodowej integracji ekonomicznej. Podlegają one zmianom ilościowym, jakościowym i strukturalnym. Różnice w strukturze porozumień integracyjnych są znaczne: od ugrupowań bilateralnych, poprzez multilateralne do ugrupowań tworzonych między porozumieniami integracyjnymi. W największym stopniu proces regionalizacji jest skonsolidowany i skoncentrowany na kontynencie europejskim. Od pewnego czasu dynamicznie wzrasta liczba inicjatyw regionalnych ugrupowań integracyjnych w Azji (ASEAN) i w rejonie Pacyfiku (CER)¹.

Po trzech latach negocjacji i wielu latach dyplomatycznych zabiegów², w dniu 27 lutego 2009 r. w Hua Hin w Tajlandii została podpisana umowa o Strefie Wolnego Handlu ASEAN – Australia – Nowa Zelandia (AANZFTA – *ASEAN–Australia–New Zealand Free Trade Area*). Formalne rozpoczęcie negocjacji zostało zainicjowane w stolicy Laosu, Vientian, w listopadzie 2004 r. Było to pierwsze od 1977 r. spotkanie na szczycie ASEAN, w którym uczestniczyły Australia i Nowa

¹ Kraje członkowskie ASEAN (10) to: Brunei Darussalam, Kambodża, Indonezja, Laos, Malezja, Myanmar, Filipiny, Singapur, Tajlandia i Wietnam, natomiast CER (*Australia New Zealand Closer Economic Relations Trade Agreement*) obejmuje Australię i Nową Zelandię (2).

² Propozycja zbadania możliwości zintegrowania stref wolnego handlu ASEAN (AFTA) i CER została zgłoszona już w listopadzie 1993 r. Kolejna inicjatywa o powołaniu AANZFTA znalazła się w raporcie *Angkor Agenda* w 2000 r., w którym podkreślono korzyści z utworzenia takiego ugrupowania, zwłaszcza w kontekście doświadczeń kryzysu azjatyckiego z lat 1997-1998, wzrostu konkurencji ze strony gwałtownie rosnących gospodarek Chin i Indii, a także w wyniku trudności z rozpoczęciem negocjacji wielostronnych WTO (Seattle). Kolejnym posunięciem na drodze integracji było utworzenie w 2002 r. Porozumienia o Bliższym Partnerstwie Ekonomicznym AFTA-CER (CEP), którego celem było pogłębianie integracji między jej uczestnikami. Szerzej zob. *AANZFTA – Background to negotiations*, oficjalna strona internetowa DFAT, <http://www.dfat.gov.au/trade/fta/asean> (1.03.2009).

Zelandia. Rokowania na temat wszechstronnej liberalizacji handlu towarami i usługami, inwestycji, praw własności intelektualnej, konkurencyjności i kooperacji ekonomicznej rozpoczęły się w marcu 2005 r., a zakończyły w sierpniu 2008 r. Chociaż negocjacje były prowadzone między Australią, Nową Zelandią i ASEAN jako ugrupowaniem, w praktyce kraje te prowadziły negocjacje z każdym z członków ASEAN osobno (16 rund rokowań). W efekcie umowa o sferze wolnego handlu opiera się na osobnych zobowiązaniach o dostępie do rynku dla Australii, Nowej Zelandii i każdego z krajów członkowskich ASEAN.

Umowa powołała silne i wpływowe ugrupowanie w regionie Azji i Pacyfiku, obejmujące 12 krajów. Łączny poziom PKB tych krajów w roku finansowym 2007-2008³ kształtował się na poziomie ok. 2700 mld USD, a rynek liczy ponad 600 mln konsumentów. Wejście w życie porozumienia wymaga ratyfikacji przez Australię, Nową Zelandię oraz co najmniej cztery kraje członkowskie ASEAN i nastąpi pod koniec 2009 r., lecz nie później niż do 1 stycznia 2010 r. Natomiast pełna implementacja umowy o wolnym handlu ma się zakończyć w ciągu 10 lat.

W umowie AANZFTA wśród podstawowych celów znajdują się:

- pogłębianie i poszerzanie współpracy we wszystkich sferach ekonomicznych,
- rozwijanie wymiany handlowej i inwestycyjnej na poziomie zarówno regionalnym, jak i globalnym,
- stopniowa i postępująca eliminacja barier dotyczących wymiany handlowej, usługowej i inwestycji, powodująca redukcję kosztów i wzrost współpracy ekonomicznej,
- rozwijanie warunków uczciwej konkurencji,
- zmniejszanie różnic rozwojowych poprzez wzajemne korzyści dla wszystkich uczestniczących krajów oraz zapewnienie specjalnego i zróżnicowanego traktowania państw ASEAN, a zwłaszcza krajów słabiej rozwiniętych, aby wspomagać ich bardziej efektywną integrację,
- promowanie transparentności uregulowań i kooperacji pomiędzy odpowiednimi instytucjami.

Istniało wiele argumentów, które zadecydowały o podjęciu decyzji o integracji w ramach AANZFTA. Pogłębianie więzi ekonomicznych w regionie jest uzasadnione korzyściami wynikającymi z bliskości geograficznej, wzajemnej znajomości rynków oraz ich komplementarności. Istnieją więc naturalne przesłanki do integrowania, dające wymierne korzyści wszystkim partnerom.

Dla państw ASEAN ważną przyczyną była możliwość dostępu do rynku artykułów rolnych Australii i Nowej Zelandii po spełnieniu wymogów kwarantanny i standardów zdrowotnych. ASEAN był zainteresowany także australijskimi surowcami mineralnymi, energią, usługami edukacyjnymi oraz wysoko wyspecjalizowa-

³ Dane statystyczne w publikacji odnoszą się do roku finansowego, który liczony jest od 1 lipca do 30 czerwca roku następnego.

nymi towarami przetworzonymi. Negocjacje z Australią i Nową Zelandią były jednocześnie częścią znacznie szerszego procesu tworzenia porozumień regionalnych, jako że ugrupowanie to dąży także do liberalizacji współpracy z Koreą Płd., Japonią i Chinami (ASEAN+3). Oznaczały ponadto zmianę strategii, ponieważ wcześniej ASEAN odrzucał możliwość integrowania się z Australią. Zmiana była spowodowana wieloma czynnikami, głównie brakiem postępu w rokowaniach wielostronnych w ramach WTO, dobrymi wynikami gospodarki australijskiej i – co miało niemalże znaczenie – odejściem premiera Malezji (Dr. Mohamada Mahathira), który nieprzejednanie oponował przeciwko formalnemu dialogowi z Australią.

Z kolei motywy integracji AANZFTA różniły się w wypadku Australii i Nowej Zelandii. Po raz pierwszy w negocjacjach z ASEAN Australia i Nowa Zelandia wspólnie wypracowywały strategię rokowań z korzyścią dla obu stron, chociaż współpraca gospodarcza Australii i Nowej Zelandii z członkami ASEAN różni się. Oba kraje specjalizują się w eksporcie innych produktów oraz mają innych partnerów handlowych w tym regionie. Dlatego też negocjacje musiały spełnić wymagania każdego kraju, realizując wszechstronny dostęp do rynku ASEAN, co wymagało kompleksowej umowy o wolnym handlu. Przy tym liberalizacja powinna być wolniejsza dla krajów mniej rozwiniętych, tj. Laosu, Wietnamu, Kambodży i Myanmaru.

Niewątpliwie podstawowym argumentem dla obu państw był fakt, że ASEAN to rynek 566 mln konsumentów, o łącznym udziale w handlu światowym na poziomie ponad 1 400 mld USD. Jedną z przesłanek było także przystąpienie do tworzenia Strefy Wolnego Handlu Chiny – ASEAN, która zgodnie z przyjętym harmonogramem obejmie Chiny i 6 państw ASEAN do 2010 r., a cztery pozostałe (Kambodża, Laos, Myanmar i Wietnam) i Chiny do 2015 r.⁴ Podczas odbywającego się Forum Przywódców Australii i Nowej Zelandii (*Australia New Zealand Leadership Forum*)⁵ w kwietniu 2005 r. jednym z głównych wniosków było: „wspólne negocjowanie umów o wolnym handlu z sąsiadami azjatyckimi – włączając Chiny, Malezję i państwa ASEAN”. Wynikało to z faktu, że przedsiębiorcy z obu krajów, a zwłaszcza z Nowej Zelandii, łączą swoją handlową przyszłość ze zwiększeniem relacji gospodarczych z Azją. Uważają, że nawet ścisła integracja rynków obu krajów i harmonizacja gospodarek w ramach CER nie jest wystarczającym impulsem dla ich wzrostu. Australia i Nowa Zelandia to jednak małe, odległe gospodarki, które mogą razem wprowadzać dobrą politykę makroekonomiczną, niższe podatki, mniej regulacji, niższe koszty transakcyjne i kapitału, ale „potrzebują

⁴ Por. K.A. Nawrot, *Proces integracji regionalnej państw ASEAN*, [w:] *Procesy integracyjne w regionie Azji i Pacyfiku*, red. B. Drelich-Skulska, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego nr 13, UE, Wrocław 2008, s. 51-52.

⁵ W skład tego Forum wchodzi czołowi politycy, reprezentanci biznesu i wpływowi przedstawiciele grup opiniotwórczych z obu krajów, a spotkania odbywają się pod auspicjami ministerstw spraw zagranicznych Australii i Nowej Zelandii. S. Goldfinch, *Taking each other for granted*, „The Australian Financial Review”, 2.05.2005, s. 12.

korzyści kompensacyjnych”⁶. Dlatego w tym kontekście CER jest nawet postrzegany jako „trampolina dla wejścia do regionu Azji”.

Specjaliści z obu stron⁷, podsumowując ideę utworzenia porozumienia między członkami ASEAN i CER, stwierdzili, że: „Australia i Wschodnia Azja są powiązane ze sobą poprzez gęstą sieć wzajemnego handlu, inwestycji, więzi ludzkie, polityczne i kulturowe [...]. Z Australią i Nową Zelandią we wspólnym porozumieniu, Wschodnia Azja będzie w mniejszym stopniu postrzegana jako jednolity pod względem ras i kultur klub”. „[...] Stabilny i rozwijający się region Południowo-Wschodniej Azji leży w strategicznym i ekonomicznym interesie Australii i Nowej Zelandii”. Podkreślano, że australijska technologia, zasoby kapitałowe czy surowcowe będą także ważnym czynnikiem w bilansowaniu zależności ekonomicznej regionu od takich potęg ekonomicznych, jak USA, Japonia, Chiny czy też Europa.

Jak stwierdził premier Australii, podpisując porozumienie o rozpoczęciu negocjacji, „jest to po prostu krok we właściwym kierunku; jest to kwintesencja naszych relacji z poszczególnymi państwami tego regionu, co ma zasadnicze znaczenie dla handlu”. Natomiast w Nowej Zelandii podkreślano wzajemne korzyści komparatywne, które powinny sprzyjać rozszerzaniu współpracy gospodarczej.

2. ASEAN jako partner handlowy Australii i Nowej Zelandii

ASEAN jest bardzo ważnym partnerem handlowym krajów członkowskich CER. W 2007 r. obroty towarowe pomiędzy państwami ASEAN i CER wyniosły 47,8 mld USD, co oznaczało wzrost o 16,6% w stosunku do roku 2006. Eksport członków ASEAN wzrósł o 17,5% do poziomu 31,0 mld USD, a import wzrósł o 13,4% do wysokości 16,8 mld USD. W rezultacie powiększyła się nadwyżka ASEAN w obrotach wzajemnych, która osiągnęła 14,2 mld USD w 2007 r. (wobec 11,4 mld USD w 2006 r.).

Dla państw ASEAN Australia i Nowa Zelandia należą do najważniejszych partnerów handlowych. Eksport do Australii stanowił 4,8% eksportu ogółem w 2007 r., co dawało 6 pozycję wśród miejsc jego przeznaczenia, a import wyniósł 2,6% importu ogółem i był 7 miejscem pochodzenia importu. W wypadku Nowej Zelandii eksport krajów ASEAN stanowił jedynie 0,4% ich eksportu ogółem w 2006 r., co oznaczało 9 pozycję wśród głównych miejsc ich wywozu, a import z Nowej Zelandii wyniósł 0,2% i 10 miejsce wśród głównych importerów na tym rynku. Kraje ASEAN ponadto inwestują znacznie więcej w Australii i Nowej Zelandii niż odwrotnie. Rok 2007 był co prawda rekordowym w wielkości bezpo-

⁶ K. Żołądkiewicz, *Integracja ekonomiczna Australii i Nowej Zelandii jako przykład współczesnych procesów integracyjnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2007, s. 236-237.

⁷ Te i inne wypowiedzi popierające ideę utworzenia porozumienia AANZFTA można znaleźć w artykułach: *Sending the right signal; Hopes for Asean trade deal; Asean puts terrorism, Trade at top of agenda* i innych opublikowanych w „The Australian Financial Review”, November-December 2004.

średnich inwestycji zagranicznych CER w państwach ASEAN i osiągnął najwyższy poziom od 1995 r. – ponad 1,1 mld USD, ale wartość skumulowanych inwestycji kształtuje się zaledwie na poziomie 8,4 mld USD⁸. Po stronie napływu inwestycji do krajów ASEAN w 2006 r. BIZ Australii stanowiły niecały 1% BIZ ogółem, a Nowej Zelandii ok. 0,5% BIZ ogółem⁹.

Natomiast ASEAN jest jednym z najważniejszych partnerów handlowych **Australii**. W 2007-2008 r. wymiana handlowa Australii z krajami ASEAN wyniosła 80,8 mld AUD¹⁰, co stanowiło 16,7% jej obrotów handlowych ogółem¹¹. Oznaczało to wzrost o 16,2% w stosunku do roku poprzedniego, a w ciągu 5 lat (2002-2003 do 2007-2008) wzajemne obroty rosły w tempie 14,4%. ASEAN jest także jednym z głównych rynków dla australijskiego eksportu. W okresie 2007-2008 przypadało na te kraje 11,4% eksportu Australii, o wartości 20,6 mld AUD. Stanowiło to wzrost o 8% w stosunku do roku poprzedniego i dawało średnioroczny trend wzrostowy w okresie 5 lat w wysokości ponad 10%, a w ciągu dekady eksport powiększył się dwukrotnie. Natomiast import Australii z krajów ASEAN wyniósł ponad 42,2 mld AUD, tj. 20,9% importu ogółem. Oznaczało to wzrost o 20,7% w stosunku do roku poprzedniego, w ciągu 5 lat import wzrastał w tempie 16,8%, a w ciągu dekady powiększył się trzykrotnie. Wysoki trend wzrostowy wykazywał też obrót usługowy. Obroty usługowe ogółem wyniosły w 2007-2008 r. ok. 18 mld AUD, co stanowiło 17,8% obrotów usług ogółem. W ciągu 5 lat wzajemne obroty usługowe rosły w tempie prawie 11%. Eksport usług wyniósł 8,4 mld AUD, czyli na te kraje przypadało 16,4%, co stanowiło prawie 30% wzrostu w stosunku do roku poprzedniego. Oznaczało to średnioroczny trend wzrostowy w okresie 5-letnim na poziomie ok. 11%. Natomiast import usług z krajów ASEAN wyniósł 9,6 mld AUD, co stanowiło 19,3% importu usług ogółem i oznaczało wzrost o 14,4% w stosunku do roku poprzedniego, a średnioroczne tempo w okresie 5 lat wyniosło ponad 13%.

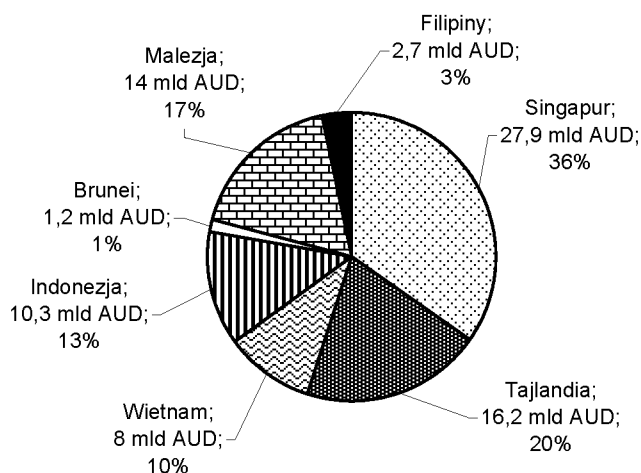
Głównymi partnerami spośród krajów ASEAN w eksporcie Australii są Singapur (2,9% eksportu ogółem w 2007-2008 r.), Tajlandia (2,6%), Indonezja (2,2%), Malezja (1,9%) i Wietnam (1,0%), natomiast po stronie importu – Singapur (6,8% importu ogółem w 2007-08), Tajlandia (4,4%), Malezja (4,0%), Wietnam (2,5%) i Indonezja (2,2%). Udział poszczególnych członków ASEAN w obrotach handlowych z Australią w 2007-2008 r. ilustruje rys. 1.

⁸ *Joint Media Statement of the Thirteenth AEM-CER Consultations*, Singapore, 28 August 2008, <http://www.aseansec.org> (27.03.2009).

⁹ Dane dotyczące ASEAN – <http://www.aseansec.org> (1.04.2009).

¹⁰ AUD = dolar australijski, średni kurs w roku finansowym 2007-08 wyniósł 1 AUD = 0,8964 USD (według www.westpac.com.au).

¹¹ Dane statystyczne Australia-ASEAN na podstawie *Composition of Trade Australia 2007-08*, Australian Government, DFAT, Canberra 2008, różne tabele.

Rys. 1. Struktura geograficzna wymiany handlowej Australii z państwami ASEAN w 2007-2008 r. (w % i mld AUD)

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Composition of Trade...*

Jak widać, 95% całej wymiany towarowej Australii przypada na 5 krajów członkowskich ASEAN. Z kolei dane tab. 1 ukazują strukturę towarową tej wymiany. W australijskim eksporcie na ten rynek dominują surowce, produkty mleczarskie, towary rolne, leki, zwierzęta żywe. Na te towary przypada prawie 60% eksportu ogółem. W przypadku niektórych towarów Australia jest praktycznie najważniejszą dostawcą na tym rynku: wełna (72%), trzoda (96%), sól (60%), tlenek glinu (60%) i jęczmień (60%) oraz wieprzowina, pszenica, cukier, nabiał i mąka. Natomiast wśród towarów importowanych przeważa ropa naftowa (prawie połowa importu), złoto, samochody ciężarowe. Na tych dziesięć grup towarowych przypadało 75% importu ogółem. ASEAN jest ponadto bardzo ważnym rynkiem dla eksportu i importu australijskich usług. W eksporcie są to przede wszystkim usługi edukacyjne (31%) i transportowe (30%), a w imporcie usługi transportowe (57%) i turystyczne (29%).

Inwestycje zagraniczne zajmują stosunkowo mniej istotne miejsce w relacjach wzajemnych. Na koniec 2007 r. na kraje ASEAN przypadały BIZ Australii na poziomie 16 mld AUD, co stanowiło 5% tych inwestycji ogółem, ale 49% BIZ zostało ulokowanych w Singapurze. Natomiast inwestycje państw ASEAN w Australii stanowiły zaledwie 3,2% inwestycji ogółem w Australii (ok. 53 mld AUD), a BIZ krajów ASEAN w Australii kształtowały się na poziomie 3,9% (14,8 mld AUD) tych inwestycji ogółem. Największy udział w inwestycjach w Australii miał Singapur, na który przypadało 1,9% inwestycji ogółem i 2% BIZ Australii ogółem (7,6 mld AUD).

Tabela 1. Główne towary w wymianie handlowej Australii z państwami ASEAN w 2007-2008 r. (w mln AUD)

Eksport z Australii		Import do Australii	
1. Surowe oleje ropy naftowej	3 451	1. Surowe oleje ropy naftowej	10 675
2. Złoto	1 747	2. Przetworzone oleje ropy naftowej	8 716
3. Aluminium	1 521	3. Złoto	2 517
4. Miedź	1 320	4. Samochody ciężarowe	2 114
5. Przetworzone oleje ropy naftowej	930	5. Komputery	1 406
6. Mleko i śmietana	721	6. Towary przemysłowe sklasyfikowane według surowców	1 396
7. Pszenica	634	7. Chemikalia gdzie indziej niewymienione	1 350
8. Leki, w tym weterynaryjne	605	8. Samochody osobowe	1 277
9. Odpady i złom żeliwa i stali	495	9. Żywność i zwierzęta żywe gdzie indziej niewymienione	1 067
10. Zwierzęta żywe	396	10. Różne artykuły przemysłowe gdzie indziej niewymienione	943
RAZEM 10 pozycji	11 820	RAZEM 10 pozycji	31 461
Transakcje poufne	1 825	Transakcje poufne	1 471
Eksport ogółem	20 580	Import ogółem	42 207

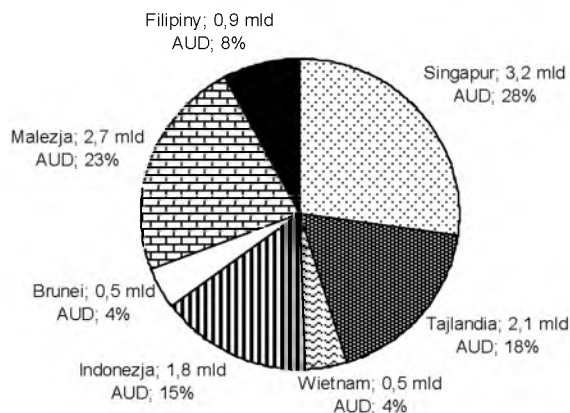
Źródło: opracowanie własne na podstawie *Composition of Trade...*, s. 75-76.

Wymiana handlowa **Nowej Zelandii** z ASEAN w 2007-2008 r.¹² stanowiła 13,8% jej obrotów handlowych ogółem (11,6 mld NZD¹³). Na te kraje przypadało prawie 11,5% eksportu Nowej Zelandii (4,6 mld NZD). W ciągu dekady eksport ten wzrósł dwukrotnie. Import z ASEAN w 2007-2008 r. wyniósł ponad 15,8% importu ogółem (7,0 mld NZD) i wzrósł w ciągu dekady przeszło trzykrotnie. Głównymi partnerami spośród krajów ASEAN w eksporcie Nowej Zelandii są Indonezja (2,4% importu ogółem w 2007-2008 r.), Singapur (2,2%), Malezja (2,1%), Tajlandia (2,0%), Filipiny (1,8%), natomiast po stronie importu – Singapur (5,1% importu ogółem w 2007-2008 r.), Malezja (4,1%), Tajlandia (2,8%), Indonezja (1,8%) i Brunei (1,1%). ASEAN jest ponadto rosnącym rynkiem dla nowozelandzkich usług, które przekraczają 0,4 mld NZD w skali roku. Udział poszczególnych członków ASEAN w obrotach handlowych Nowej Zelandii w 2007-2008 r. ukazuje rys. 2.

Jak widać, aż 91% wymiany towarowej Nowej Zelandii przypada na 5 krajów członkowskich ASEAN. Natomiast strukturę towarową tej wymiany ilustrują dane tab. 2.

¹² Obliczenia własne na podstawie <http://www.asean.fta.govt.nz/value-of-nz-exports-to-asean> (20.03.2009).

¹³ 1 NZD = 0,7361 USD (średni kurs dla 2007 r. według RBNZ).

Rys. 2. Struktura geograficzna wymiany handlowej Nowej Zelandii z państwami ASEAN w 2007-2008 r. (w % i mld NZD)

Źródło: opracowanie własne na podstawie *New Zealand External Trade Statistics June 2008*, Statistics New Zealand, Wellington 2008.

Tabela 2. Główne towary w wymianie handlowej Nowej Zelandii z państwami ASEAN w 2007-2008 r. (w mln NZD)

Eksport z Nowej Zelandii		Import do Nowej Zelandii	
1. Nabiał, jajka, miód itp.	2 111	1. Ropa naftowa	2 898
2. Ropa naftowa	616	2. Maszyny	848
3. Wyroby piekarnicze	227	3. Maszyny elektryczne	565
4. Mięso	224	4. Statki i łodzie	377
5. Drewno	155	5. Samochody ciężarowe	370
6. Żelazo i stal	155	6. Wyroby plastikowe	286
7. Maszyny	148	7. Pasza dla zwierząt	251
8. Tarcica drzewna	146	8. Papier i tektura	119
9. Pasza dla zwierząt	100	9. Meble	95
10. Produkty chemiczne	72	10. Tłuszcze i oleje	91
RAZEM 10 pozycji	3 954	RAZEM 10 pozycji	5 900
Udział 10 głównych pozycji w eksporcie ogółem (%)	86	Udział 10 głównych pozycji w imporcie ogółem (%)	84
Udział 20 głównych pozycji w eksporcie ogółem (%)	94	Udział 20 głównych pozycji w imporcie ogółem (%)	91
Eksport ogółem	4 589	Import ogółem	7 036

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Top 20 New Zealand exported and imported items/goods to/from ASEAN*, <http://www.asean.fta.govt.nz> (20.03.2009).

Największą pozycję w nowozelandzkim eksporcie stanowią produkty mleczarskie i inne artykuły żywnościowe, ropa naftowa i drewno, a w imporcie przeważa ropa naftowa (ponad 41%), maszyny i urządzenia elektryczne. ASEAN jest ponad-

to rosnącym rynkiem dla nowozelandzkich usług turystycznych oraz usług edukacyjnych. Ale są to nadal nieznaczne wielkości, chociaż w 2007 r. prawie 87 tys. osób z krajów ASEAN odwiedziło Nową Zelandię, a liczba studentów studiujących w tym kraju wzrosła do ponad 7,8 tys.

Natomiast w 2007 r. nowozelandzkie inwestycje w krajach ASEAN wyniosły ok. 3,76 mld NZD, co oznaczało wzrost o 61% w stosunku do 2003 r. Wśród głównych miejsc przeznaczenia tych inwestycji znajdują się Singapur, Malezja, Tajlandia i Indonezja. Z kolei inwestycje z ASEAN w Nowej Zelandii wyniosły prawie 8,22 mld NZD, stanowiąc 3,2% inwestycji ogółem. Prawie 1,64 mld NZD stanowiły BIZ. W grupie największych inwestorów w Nowej Zelandii (4 pozycja) znajduje się Singapur, z poziomem BIZ kształtującym się w wysokości prawie 1,64 mld NZD¹⁴.

3. Główne postanowienia AANZFTA

Australia

Z punktu widzenia Australii najważniejsze są postanowienia obejmujące 5 bardziej rozwiniętych krajów członkowskich ASEAN i Wietnam. Dotyczą one zwłaszcza Indonezji, Malezji, Filipin i Wietnamu, ponieważ Australia już tworzy strefy wolnego handlu z Singapurem i Tajlandią. W relatywnie mniejszym zakresie odnosi się to do pozostałych trzech krajów – Kambodży, Laosu i Myanmaru. Umowa reguluje praktycznie wszystkie aspekty relacji gospodarczych z tym regionem. Dziedziny te to przede wszystkim:

Wymiana handlowa:

- Cła na 90-100% linii celnych, obejmujących 96% bieżącego australijskiego eksportu do tego regionu, zostaną wyeliminowane do końca okresu przejściowego, różnego w przypadku poszczególnych państw ASEAN, jako okres bazowy zostanie zastosowany poziom cel KNU z 2005 r. Ilustrują to dane tab. 3.
- Rozpoczęcie likwidacji cel nastąpi już od początku funkcjonowania umowy.
- Najdłuższy okres przejściowy i mniejszy zakres eliminacji linii taryfowych dotyczy najmniej rozwiniętych członków ASEAN: Wietnamu, Myanmaru, Kambodży i Laosu.
- Wyłączenia ze zobowiązań taryfowych nie mogą przekroczyć 1% krajowych linii taryfowych; wiele cel na poziomie prohibicyjnym zostanie zredukowanych do poziomu umożliwiającego wymianę handlową.
- Cła, jakie pozostaną w strefie, będą raczej niskie, oscylujące pomiędzy 0 a 5%.
- Już w 2013 r. wymiana bezcłowa obejmie ok. 90% rynków bardziej rozwiniętych krajów członkowskich.

¹⁴ *Agreement Establishing the ASEAN–Australia–New Zealand Free Trade Area. National Interest Analysis*, New Zealand Government, Wellington 2008, s. 11-12.

Tabela 3. Stan zaawansowania wynegocjowanych redukcji linii taryfowych w krajach członkowskich ASEAN (na dzień 1 stycznia danego roku)

Kraj	Poziom bazowy w 2005 r. (%)	2010 r. (%)	2013 r. (%)	Ostateczna eliminacja cel (%) + rok	Cła do eliminacji (%)
Brunei	93,2	93,8	96	99,7 (2020)	0,3
Indonezja	67	81,3	85,4	93,4 (2025)	6,6
Malezja	87,8	90,9	96	96,9 (2020)	3,1
Filipiny	4,3	65,9	75,8	92 (2020)	8
Singapur	99,9	100	100	100 (2009)	–
Tajlandia	50	87,2	88,4	98,5 (2020)	1,5
Wietnam	19,8	19,8	19,8	96,8 (2020)	3,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie *ASEAN–Australia–New Zealand Free Trade Agreement*, Australian Government, DFAT, Canberra 2009, s. 5-6.

Jak wynika z danych tab. 3, po ostatecznej eliminacji cel ok. 99% eksportu australijskiego do sześciu krajów ASEAN zostanie objęte likwidacją cel, ale pewien znikomy poziom protekcji pozostanie.

Jeżeli chodzi o poszczególne sektory, to na wiele towarów cła ulegną eliminacji we wszystkich państwach. Dotyczy to wełny i bawełny, aluminium i jego produktów, instrumentów i aparatów. Nastąpi też znaczna redukcja cel, przy pozostawieniu mniej istotnych wyjątków, w przypadku ryb, miążgi i papieru, chemikaliów, leków, wyrobów plastikowych, maszyn i urządzeń elektrycznych. W wypadku niektórych produktów kraje członkowskie będą prowadzić zróżnicowane zasady redukcji cel. Na przykład: mięso i zwierzęta żywe – kilka linii celnych zostało wyłączonych w kilku krajach; nabiał – redukcja do poziomu poniżej 5% w kilku krajach i kwoty taryfowe w Malezji; zboża – ryż wyłączony ze zobowiązań celnych w Indonezji i na Filipinach, a kukurydza w Indonezji; cukier – wyłączenie Filipin ze zobowiązań celnych; wino i alkohole – wyłączenie Indonezji i Malezji ze zobowiązań celnych; surowce mineralne – wyłączenie Wietnamu z 41 zobowiązań celnych; żelazo i stal – z pewnymi wyłączeniami Filipin i Wietnamu; samochody i części – likwidacja większości cel, ale pozostają różnice w obowiązywaniu cel w Malezji, Indonezji i Wietnamie. Ponadto nastąpi likwidacja **subsydiów** eksportowych w rolnictwie.

Korzyści wynikające z postanowień umowy są ważne dla importerów w Australii, a także dla 18,5 tys. eksporterów australijskich, którzy prowadzą wymianę z krajami ASEAN.

Reguły pochodzenia towarów: przyjęto możliwość stosowania dwóch zasad opartych zarówno na systemie klasyfikacji celnej (CTC), jak i na kosztach fabrycznych (RVC), które powinny mieć co najmniej 40% zawartości lokalnej.

Usługi¹⁵: podjęte zobowiązania mają charakter „WTO-plus”, a więc znacznie wykraczają poza zobowiązania wynikające z porozumienia GATS. Umowa zapewnia dostęp do usług profesjonalnych (księgowych, architektonicznych, inżynierskich, prawnych), budowlanych, górniczych i związanych z energią, edukacyjnych, finansowych, telekomunikacyjnych. Pozwala na udział strony australijskiej różniący się w zależności od ustaleń w poszczególnych krajach członkowskich ASEAN, np. w wypadku usług architektonicznych i inżynierskich w Malezji w wysokości 30% czy odpowiednio 40% w wypadku usług architektonicznych w Brunei, 55% i 49% odpowiednio w wypadku usług budowlanych w Indonezji i Malezji, a 50% w Brunei. W zakresie usług górniczych i związanych z energią umożliwia udział w wysokości 100% na Filipinach, usług edukacyjnych – 51% w Malezji, 100% w Laosie i 40% na Filipinach. Natomiast uregulowania w sektorze usług bankowych umożliwiają dostęp w wysokości 55% na Filipinach i 51% w Indonezji, a w usługach ubezpieczeniowych – na poziomie 80% czy też telekomunikacyjnych – w Malezji udział 49%. Ponadto wprowadzono wymóg transparentności procedur i uporządkowania kwestii licencyjnych celem zapewnienia korzyści dostawcom usług.

Inwestycje: umowa zapewnia uczciwe traktowanie, pełną protekcję i bezpieczeństwo dla kapitału australijskiego. Dalsze prace w tym zakresie będą przebiegać w ciągu 5 lat od wejścia umowy w życie.

Nowa Zelandia

Wymiana towarowa: docelowo nastąpi usunięcie cel na towary stanowiące 99% bieżącego eksportu do czterech rynków ASEAN: Malezji, Indonezji, Filipin i Wietnamu. Oznacza to korzyści wynikające z niepłacenia cel na poziomie ok. 50 mln NZD, biorąc pod uwagę obecny poziom wymiany.

Tabela 4. Stan zaawansowania wynegocjowanych redukcji linii taryfowych w krajach członkowskich ASEAN i Nowej Zelandii (na dzień 1 stycznia danego roku)

Kraje	Poziom bazowy w 2005 r. (%)	2010 r. (%)	2016 r. (%)	Eliminacja cel 2020 r. (%)	Cła do eliminacji (%)
Indonezja	36,1	63,8	64,5	98,6	1,4
Wietnam	27,6	27,6	27,6	98,8	1,2
Filipiny	1,9	74,1	81,5	99,6	0,4
Malezja	82,9	92,1	97,9	98,9	1,1
Nowa Zelandia	79,8	84,7	90,3	100	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie oficjalnej strony internetowej MFAT <http://www.aseanfta.govt.nz/liberalising-trade-in-goods> (29.03.2009).

Blizsza analiza zakładanych redukcji cel – zgodnie z przyjętym harmonogramem – ukazuje, że w 2010 r. obejmą one nowozelandzki eksport do Indonezji, Ma-

¹⁵ Szerzej zob. *ASEAN-Australia...*, s. 106-109.

leżi i Filipin o wartości 429 mln NZD, obejmujący masło, mleko w proszku, ser, wełnę, owoce kiwi, jabłka i niektóre wyroby przemysłowe, co stanowi 28% eksportu do czterech głównych partnerów handlowych spośród członków ASEAN. Oznacza to, że 70% obecnego poziomu nowozelandzkiego eksportu będzie miało dostęp wolnocłowy do tych rynków w 2010 r.

Dalsze redukcje z lat 2011-2015 obejmą eksport na bieżącym poziomie do Indonezji, Malezji i Filipin, dotyczący mięsa wołowego, wina, owoców kiwi, jabłek, cebuli, aluminium, niektórych wyrobów z żelaza i stali i wybranych towarów przemysłowych, co oznacza 4% obecnego eksportu do Indonezji, Malezji, Filipin i Wietnamu i poziom 74% bezcłowego dostępu dla tego eksportu w 2015 r. Natomiast w 2016 r. eksport o wartości 137 mln NZD do Wietnamu, obejmujący mleko w proszku, niektóre wyroby papierowe i drewniane, jabłka, owoce kiwi i baranię, będzie się odbywać bez ceł, co spowoduje, że już 83% eksportu na rynki Malezji, Filipin i Wietnamu (9% obecnej wartości eksportu do głównych członków ASEAN) będzie się odbywać na zasadzie wolnego handlu.

Do roku 2020 nastąpi redukcja ceł wobec eksportu o wartości 238 mln NZD do Indonezji, Malezji, Filipin i Wietnamu, włączając w to masło, mleko i śmietanę, mrożone frytki, wołowinę i podroby wołowe, czyli 16% obecnego poziomu eksportu do tych rynków, a więc do 2020 r. już 99% eksportu będzie się odbywać bez ceł. W rezultacie w 2020 r. tylko 1% nowozelandzkiego eksportu o wartości 15 mln NZD pozostanie przedmiotem ceł i kwot taryfowych (owoce morza, mięso, wino, niektóre owoce, produkty nabiałowe i stalowe).

Jeżeli chodzi o poszczególne sektory, to cła na podstawowe produkty nabiałowe ulegną eliminacji w zależności od państwa w okresie 2010-2020. Na przykład w Indonezji do 2010 r. nie będzie ceł na pełne mleko w proszku, masło, ser; na Filipinach na kazeinę, mleko w proszku, masło, ser i mleko na masło. Późniejsze redukcje obejmą z kolei niesłodzone mleko w proszku w Indonezji; kazeinę, mleko masłowe i olej masłowy w Wietnamie; mleko, masło i niektóre sery na Filipinach. Z kolei cła na eksport wołowiny mają być zniesione w 2012 r. na Filipinach i w 2020 r. w Indonezji. Cła na baranię będą obowiązywać do 2010 r. na Filipinach, do 2016 r. w Wietnamie i pozostaną w Indonezji.

Natomiast stawki celne na produkty leśnictwa zostaną wyeliminowane w różnych okresach w latach 2010-2020. Nastąpi to do 2010 r. na tarcicę i wybrane typy papieru w Indonezji i mniej przetworzone produkty drewniane na Filipinach. Później eliminacja ceł na sklejkę i znaczną część eksportu papieru wystąpi na Filipinach (w 2017 r.), materiały drukowane w Malezji (w 2020 r.) i wybrane produkty papierowe i tekturę w Wietnamie (w 2020 r.). Podobnie cła zostaną wyeliminowane na wiele produktów sadowniczych, w tym na jabłka (w 2010 r. w Indonezji i Malezji, a w 2011 r. na Filipinach), owoce kiwi (w 2012 w Malezji i w 2016 r. w Wietnamie), na cebulę (w 2010 r. w Indonezji, a do 2018 r. ulegną redukcji z 40% do 5% na Filipinach).

Z kolei reguły pochodzenia, odnoszące się do wyrobów przemysłowych, umożliwią producentom nowozelandzkim lepszą integrację z rynkami dostaw z tego regionu. Wśród towarów, które będą przedmiotem relatywnie wcześniejszej eliminacji wysokich stawek celnych na poziomie do 15%, znajdują się: urządzenia nawigacyjne, konwertery elektryczne, klimatyzatory, lodówki przemysłowe, zabawki, sprzęt do znaków drogowych i central rozdzielczych – i te cła zostaną zredukowane w okresie 2010-2013 w czterech głównych krajach partnerskich ASEAN. Otwarcie rynku nowozelandzkiego dla sektorów „wrażliwych”, takich jak odzieżowy, obuwniczy, dywanów, niektórych tekstyliów, wyrobów stalowych i płyt gipsowych, nastąpi w latach 2013-2020.

Eliminacja ceł w nowozelandzkim imporcie oznaczać będzie korzyści dla gospodarki tego kraju, uzależnionego od importu wielu towarów i usług. Dotyczyć to będzie przede wszystkim importu sprzętu i maszyn, które stanowią 31% tego importu z krajów ASEAN, przy czym bezpośrednio korzyści odniosą producenci i konsumenci poprzez obniżenie cen tych produktów, co podniesie ich konkurencyjność wobec innych importowanych produktów (np. z Chin).

W obszarze obrotu usługowego 8 z 10 członków ASEAN rozszerzy dostęp do swoich rynków poza zobowiązania GATS (WTO-plus), Kambodża utrzyma poziom GATS, a podjęcie takich zobowiązań przez Laos (który nie jest członkiem WTO) jest korzyścią Nowej Zelandii wobec innych dostawców usług. W okresie trzech lat ma nastąpić przegląd tych postanowień.

4. Wnioski końcowe

Eliminacja barier – zgodnie z deklaracjami – powinna spowodować znaczne ożywienie wzajemnego handlu i inwestycji w regionie. Jednym z efektów dla członków ASEAN będzie większy dostęp do australijskiego i nowozelandzkiego rynku technologii, zasobów surowcowych i żywności oraz usług. W szczególności podjęte zobowiązania będą korzystne dla krajów ASEAN po stronie eksportu samochodów i części do Australii, przy czym eliminacja ceł będzie wolniejsza w przypadku importu samochodów z Indonezji, Malezji i Tajlandii. Z kolei szersze otwarcie rynków Azji Południowo-Wschodniej niewątpliwie przyczyni się do poprawy w wielu sektorach eksportowych Australii, np. w eksporcie leków, chemikaliów, urządzeń elektrycznych. W wypadku Nowej Zelandii strefa wolnego handlu z jednym z najbardziej dynamicznie rozwijających się regionów i ich trzecim partnerem gospodarczym stwarza nowe możliwości dla eksporterów towarów i usług oraz inwestorów.

Szczególną rolę w AANZFTA mogą odegrać usługi, które mają obecnie zbyt mały udział w obrotach. W Australii podkreśla się nawet, że „my mamy usługi, oni mają rynek”. Oznacza to wzrost znaczenia wzajemnych obrotów usługowych i ich przewag komparatywnych w otwieraniu gospodarek krajów ASEAN dla dostaw-

ców zagranicznych. Sprzyjać temu powinny ułatwienia w dostępie do rynku usług, w tym zniesienie ograniczeń związanych z przepisami o własności firm w odniesieniu do cudzoziemców i restrykcji związanych z wykonywaniem przez nich niektórych zawodów. Korzystne efekty przyniesie także liberalizacja po stronie inwestycji w wyniku uregulowania zasad i przejrzystości procedur. Korzyści z AANZFA szacuje się na poziomie 48 mld AUD w ciągu 20 lat¹⁶.

Uzgodniono, że pierwszy generalny przegląd porozumienia odbędzie się w 2016 r. Ponadto przedstawiciele krajów członkowskich AANZFTA będą się spotykać co roku celem rokowań w kwestii barier pozataryfowych, również postrzeganych jako bariery w rozszerzaniu handlu. Australia i Nowa Zelandia zobowiązały się także do udziału w Programie Współpracy Ekonomicznej AANZFTA, odpowiednio w wysokości 20-25 mln AUD i 4,6 mln NZD, mającym na celu pomoc krajom ASEAN.

Podpisując porozumienie AANZFTA, podkreślono, że jest to pierwsza strefa wolnego handlu, która powstała podczas światowego kryzysu gospodarczego, co powoduje zazwyczaj tendencje do nacjonalizmu ekonomicznego¹⁷. Przewodniczący Malezyjsko-Australijskiego Stowarzyszenia Biznesu podkreślił nawet, że zawarcie umowy ma zasadnicze znaczenie, ponieważ „należy zmierzać w stronę, tego, co korzystne dla regionu...i nie należy wprowadzać barier, bo to nie służy nikomu”¹⁸. Natomiast przewodniczący Indonezyjskiej Izby Handlowej i Przemysłowej zwrócił uwagę na fakt, że to ugrupowanie będzie stanowić przeciwwagę dla regionu w negocjacjach z Chinami. W Indonezji uznaje się, że pomoże ono zmodernizować ich gospodarkę dzięki bardziej rozwiniętej gospodarce Australii, a im lepsza będzie sytuacja gospodarcza, tym łatwiejsze będą negocjacje z krajami Azji Północnej, w celu osiągnięcia korzystnego rezultatu.

Według wielu opinii ugrupowanie będzie przynosić korzyści całemu regionowi, z jednej strony w efekcie przewag konkurencyjnych, z drugiej – poprzez poszerzenie rynku, zwłaszcza że dla Australii i Nowej Zelandii oznacza to dostęp do rynku obejmującego niektóre najszybciej rozwijające się gospodarki światowe.

Konkludując, AANZFTA niewątpliwie przyniesie krajom członkowskim wiele bezpośrednich korzyści handlowych. Będzie ponadto ważnym ugrupowaniem typu *building block*, funkcjonującym w odgrywającej coraz większą rolę pod względem gospodarczym Azji Wschodniej.

¹⁶ R. Callick, *A group that must speak with one voice*, „The Australian Financial Review” 1.12.2004.

¹⁷ Por. też S. Crean, *Australia signs historic regional Free Trade Agreement*, Australian Minister for Trade, Media Release, 27 February 2009, <http://www.trademinister.gov.au> (27.03.2009).

¹⁸ R. Corben, *New ASEAN Free Trade Pact viewed positively*, „Voa News”, 16 March 2009.

Literatura

- AANZFTA – Background to negotiations*, oficjalna strona internetowa DFAT, <http://www.dfat.gov.au/trade/fta/asean>.
- Agreement Establishing the ASEAN–Australia–New Zealand Free Trade Area. National Interest Analysis*, New Zealand Government, Wellington 2008.
- ASEAN–Australia–New Zealand Free Trade Agreement*, Australian Government, DFAT, Canberra 2009.
- ASEAN <http://www.aseansec.org>.
- Callick R., *A group that must speak with one voice*, „The Australian Financial Review” 1.12.2004.
- Composition of Trade Australia 2007–08*, Australian Government, Department of Foreign Affairs and Trade, Market Information and Analysis Section, Canberra November 2008.
- Corben R., *New ASEAN Free Trade Pact viewed positively*, „Voa News”, 16 March 2009.
- Crean S., *Australia signs historic regional Free Trade Agreement*, Australian Minister for Trade, Media Release, 27 February 2009, <http://www.trademinister.gov.au>.
- Goldfinch S., *Taking each other for granted*, „The Australian Financial Review”, 2.05.2005.
- Joint Media Statement of the Thirteenth AEM-CER Consultations*, Singapore, 28 August 2008.
- MFAT <http://www.aseanfta.govt.nz>.
- Nawrot K.A., *Proces integracji regionalnej państw ASEAN*, [w:] *Procesy integracyjne w regionie Azji i Pacyfiku*, red. B. Drelich-Skulska, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego nr 13, UE, Wrocław 2008.
- New Zealand External Trade Statistics June 2008*, Statistics New Zealand, Wellington 2008.
- Sending the right signal; Hopes for Asean trade deal; Asean puts terrorism, Trade at top of agenda*, „The Australian Financial Review”, November-December 2004.
- Top 20 New Zealand exported and imported items/goods to/from ASEAN*, <http://www.asean.fta.govt.nz>.
- Żołądkiewicz K., *Integracja ekonomiczna Australii i Nowej Zelandii jako przykład współczesnych procesów integracyjnych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2007.

AANZFTA – ASEAN-AUSTRALIA-NEW ZEALAND FREE TRADE AREA

Summary

AANZFTA Agreement was signed in February 2009. Together, the 12 countries involved in the ASEAN FTA have a combined population of 600 million people and an estimated GDP exceeding US\$ 2 700 billion. Beyond market access for goods and services, FTA will provide more opportunities and greater transparency for business people wishing to invest in the members markets. The importance of FTA is reflected in the high rate of growth in trade and its comprehensiveness. AANZFTA creates new opportunities for all members due to new ties within one of the world's dynamic economic regions and one of the largest export markets.